ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:
№ БД 5510300-2.15
2021 йил "4" июн

Соғлиқни сақлаш вазирлиги
121-сонли буйруқ
2021 йил "4" июн

СУД ТИББИЁТИ ВА ВРАЧ ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ МОДУЛ ДАСТУРИ

Билим соҳаси:	500000 -	Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий таъминот
Таълим соҳаси:	510000 -	Соғлиқни сақлаш
Таълим йўналиши:	5510300 -	Тиббий профилактика иши

Тошкент – 2021

Тузувчилар:

Ғиёсов З.А.	− ТТА, “Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи” кафедраси профессори, т.ф.д.
Бахриев И.И.	− ТТА, “Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи” кафедраси мудири, т.ф.н., доцент
Бекназаров Ш.Й.	− ТТА, “Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи” кафедраси доценти, т.ф.н.
Лочинов Ф.Н.	− ТТА, “Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи” кафедраси ассистенти, т.ф.н.

Тақризчилар:

Рузиев Ш.И.	− ТошПТИ, “Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи” кафедраси доценти, т.ф.д.
Турсунов Х.З.	− ТТА, “Патологик анатомия” кафедраси мудири, т.ф.д., профессор

Модул дастури Тошкент тиббиёт академиясида ишлаб чиқилди.

Модул дастури Тошкент тиббиёт академияси кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2021 йил “26” майдаги “12”-сонли баённома).

Модул дастури Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги тиббиёт ва фармацевтика узлуксиз касбий таълими муассасаларароо Мувофиқлаштириш кенгашининг 2021 йил “13” апрелдаги 3-сонли баённомаси билан маъқулланган.

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2021 йил “4” июндаги 121-сонли буйруғининг 1-иловаси билан модул дастури рўйҳати тасдиқланган.

1.Ўқув модулини долзарблиги ва олий таълимдаги ўрни

Ушбу модул дастури “Суд тиббиёти” Ўзбекистон Республикаси Давлат таълим стандарти ва бакалавриат таълим йўналиши малака талабларига асосланган ҳолда тузилган. Ушбу дастур асосида ўқитиш жараёнида замонавий педагогик технологияларни қўллаган ҳолда, талабани назарий билимлардан бошланғич амалий кўникмаларни бажаришга ўргатиб ва ортирилган кўникмаларни замонавий тиббий технологиялар орқали клиник амалиёт билан уйғунлаштирган ҳолда қўллашга имқон яратади.

“Суд тиббиёти” модули клиник модуллар блокига тааллуқли бўлиб, тиббиёт олий ўқув юртларининг даволаш иши, касбий таълим йўналишларида 4-курсда ўқитилади. Модул бўйича якуний назорат кафедрада ОСКИ ва оғзаки имтиҳон шаклида ташкил этилиши лозим. Мазкур модул барча тиббий-биологик ва клиник модулларга асосланган ҳолда, ўзининг ривожида ҳуқуқни муҳофаза этувчи идораларнинг фаолиятида вужудга келган тиббий-биологик масалаларни ечими учун замин бўлиб хизмат қилади.

“Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари” модули инсон организмининг ҳужайралари, тўқималари, аъзолари ва системаларинниг эмбрионал ва постэмбрионал тараққиёти, микроскопик ва субмикроскопик тузилиши, уларнинг ҳаёт фаолияти қонуниятлари, модул тарихи ва ривожининг тенденцияси, истиқболи масалаларини қамрайди ҳамда бўлғуси умумий амалиёт врачларида клиник фикрлаш, касаллик ва унинг белгиларини асослаш учун замин яратиб беради.

“Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари” модули ижтимоий, ҳуқуқ модуллари туркумига кириш билан бир қаторда, барча клиник, гигиеник модуллар билан узвий боғлиқ. Шу сабабли “Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари” модули тиббиёт олий ўқув юртларининг даволаш, касбий таълим йўналишларида 6-курсда ўқитилиши мақсадга мувофиқ.

2. Ўқув модулини мақсади ва вазифалари

2.1. Модулни мақсади **–** талабаларга бўлажак шифокорлик фаолиятида зарур бўлган суд тиббиёти бўйича назарий билимларни ўргатиш ҳамда уларни амалиётга тадбиқ этиш кўникмаларини шакллантиришдан иборат. Мазкур мақсадга эришиш учун модул талабаларни назарий билимлар, амалий кўникмалар, ҳуқуқга оид тиббий-биологик келиб чиқишга эга ҳодиса ва жараёнларга илмий-услубий ёндашувни шакллантириш вазифаларини бажаради.

Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модулини ўқитишдан мақсад – талабаларга тиббиёт ҳуқуқи, тиббий фаолиятни белгиловчи ҳуқуқий меъёрлар бўйича назарий билимлар бериш ҳамда уларни шифокорлик фаолиятида тадбиқ

этиш кўникмасини ҳосил қилишдир. Мазкур мақсадга эришиш учун модул талабаларга назарий билимларни ўргатиш, амалий кўникмаларни шакллантириш билан бир қаторда, уларда тиббий фаолиятга оид турли ҳуқуқий муносабатларнинг хусусиятларига тегишли илмий-услубий ёндашувни шакллантириш вазифасини бажаради.

2.2. Модулнинг вазифалари:

- талабаларни суд-тиббий хизматнинг процессуал ва ташкилий асослари билан таништириш;
- талабаларга, мурдани воқеа содир бўлган жойда кўздан кечиришда суд тиббиёти соҳасидаги мутахассиснинг фаолияти, ўлим юз берганлигини ва вақтини аниқлаш усуллари, кийимдаги ва танадаги жароҳатларни тавсифлашни кўрсатиш;
- талабаларга, турли сабаблардан вафот этган шахслар мурдасини суд-тиббий текшириш усуллари ва эксперт хулосасини тузишни ўргатиш;
- талабаларни, ўткир ва ўтмас жисмлар, ҳамда ўқ отар қуролдан етказилган жароҳатларни суд-тиббий текшириш усуллари билан таништириш;
- талабаларни, тирик шахслар суд-тиббий экспертизаси, шунингдек тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш, кўрикдан ўтказиш далолатномасини ва эксперт хулосасини тузишнинг асосий принциплари билан таништириш;
- талабаларга, далилий ашёларни йиғиш, ўраш, лабораторияларга юбориш усулларини ўргатиш; талабаларни, тиббий ҳужжатлар ва дастлабки суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш билан таништириш;
- тиббиёт ходимларининг касбий ҳуқуқбузарликларидаги жавобгарлик билан таништириш.
- фуқаролар соғлиғини сақлаш ҳақидаги қонунчилик асосларини ўрганиш.
- тиббий фаолиятдаги турли хил ҳуқуқий муносабатларнинг хусусиятларини англаш.
- тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарликларини турли хил кўринишлари (интизомий, фуқаровий, маъмурий, жиноий) билан таништириш.
- тиббий ходимларнинг қилмиши ва жиноий ҳаракатлари моҳиятини фарқлашни ўргатиш.

2.3. ***Модул бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар:***
8-семестр якунида:
Талаба:

- ўлимнинг юз берганлигини аниқлаш, терговчи томонидан тузиладиган далолатномада мурда ҳолатини ва ундаги кийим, мурда ўзгаришлари, жароҳатларни тавсифлаш билан ташқи кўрик маълумотларини қайд этиш, ўлим муддатини аниқлаш;
- ҳодиса содир бўлган жойда биологик ашёвий далилларни топиш, йиғиш ва ўрашда терговчига ёрдам бериш;
- мурдалар суд-тиббий текширувини ўтказиш ва тегишли ҳужжатларни расмийлаштириш, ўлим ҳақида врач гувоҳномасини тузиш;
- тирик шахслар суд-тиббий экспертизасини ўтказиш, эксперт хулосаси ва далолатномасини тузиш, жумладан тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;
- тўсатдан ўлим, механик жароҳатлар, заҳарланишлар ва бошқа суд-тиббий экспертиза маълумотларидан ушбу нохуш ҳолатларнинг профилактикасига қаратилган чора-тадбирлар ўтказиш;
- мурда ва тирик шахслар суд-тиббий экспертизасида лаборатор текширувларга материал олиш ва ушбу текширувлар натижаларини баҳолаш;
- тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарликлари ҳолатларида ўтказилган экспертиза материаллари бўйича аҳолига кўрсатилаётган тиббий ёрдам сифатини яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар ўтказиш ҳақида ***тассавурга эга бўлиши;***
- мурдани текшириш усуллари;
- лаборатория текширувлари учун мурдадан материал олиш усуллари;
- суд тиббий ташхис тузиш;
- эксперт хулосаси тўхтамларини тузиш;
- тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш;
- тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;
- суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш ***билиши ва улардан фойдалана олиши;***
- воқеа жойини кўздан кечириш;
- мурдани топилган жойида кўздан кечириш;
- ўлим юз берганлигини аниқлашнинг асосий усуллари;
- ўлим муддатини аниқлаш;
- мурда кийимларини кўздан кечириш ва тавсифлаш;
- илк ва кечки мурда ўзгаришлари ва жароҳатларини тавсифлаш;

- тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш;
- тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;
- суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш каби ***малакаларга (шу жумладан амалий кўникмаларига) эга бўлиши керак.***

Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари:

9-семестр якунида:

- тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарликлари ҳолатларида ўтказилган экспертиза материаллари бўйича аҳолига кўрсатилаётган тиббий ёрдам сифатини яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар ўтказишни;
- тиббий фаолият билан боғлиқ бўлган қонунчилик асос лари талабларини ҳал етиш;
- тиббий ҳужжатларни таҳлил этиш;
- тиббий ёрдам нуқсонларини фарқлаш ***ҳақида тассавурга эга бўлиши;***
- соғлиқни сақлаш бўйича қонунчилик асослари;
- тиббий ходимлар, беморларларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари;
- врач фаолиятига тааллуқли бўлган фуқаролик, маъмурий ва жиноий ҳуқуқ меъёрлари;
- тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги ҳолатларида олиб бориладиган тергов ишларининг хусусиятларини;
- соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишни ***билиши ва улардан фойдалана олиши***;
- тиббий ёрдам кўрсатишдаги баҳсли ҳолатларда хизмат текширувларида иштирок этиш;
- тиббий ёрдам кўрсатишда йўл қўйилган камчиликларни таҳлил қила олиш;
- тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги бўйича тайинланган комиссион экспертизаларда эксперт ёки мутахассис сифатида иштирок этиш ***малакаларга (шу жумладан амалий кўникмаларига) эга бўлиши керак.***

3.Асосий қисм

3.1. Модулдаги маъруза машғулотлари мавзулари ва мазмуни, ташкил бўйича умумий кўрсатма ва тавсиялар:

8-семестр:

1-мавзу. Суд-тиббий травматология.

Тан жароҳати тушунчаси ва таснифи. Травматизм ва унинг турлари. Жароҳатларнинг ҳаётийлигини аниқлаш. Суд тиббиёти амалиётида жароҳатларни текшириш усуллари. Механик жароҳатлар. Механик

жароҳатлардан ўлим сабаблари. Ўтмас жисмлардан жароҳатланиш. Ўтмас жисмларнинг турлари, таъсир механизми ва етказилган жароҳатлар характери. Баландликдан ҳақида натижасидаги травма. Ўткир жисмлар таъсиридан жароҳатланиш. Кесувчи, чопувчи, санчувчи, кесувчи-санчувчи ва арраловчи жисмлардан жароҳатланиш. Транспорт травмаси тушунчаси, турлари. Автомобиль травмаси тушунчаси ва таснифи. Автомобиль травмасида специфик, хос, хос бўлмаган ва имитацияловчи жароҳатлар. Ҳаракатланаётган автомобил тўқнашиши натижасидаги жароҳатлар. Бампер-жароҳатларнинг морфологик хусусиятлари. Автомобил ғилдираги босиб ўтиши натижасидаги жароҳатлар. Протектор изи суратининг аҳамияти. Ҳаракатдаги автомобилдан тушиб кетиш натижасида жароҳатланиш. Автомобил салонида жароҳатланиш. Автомобил ва бошқа жисм орасида тананинг сиқилиш натижасида жароҳатланиш. Мотоцикл, трактор ва темир йул травмалари, уларнинг турлари. Авиацион травма. Транспорт травмаси ҳолатларида кийим, пойафзални текширишнинг аҳамияти. Ўқ отар қуроллар ва уларнинг турлари. Қурол-яроғлар. Ўқ отишнинг шикастловчи омиллари. Ўқ отиш масофаси ва дистанцияси тушунчаси. Тақаб отиш. Яқин дистанциядан ўқ отишдан жароҳатланиш. Яқин дистанциядан ўқ отиш зоналари. Яқин бўлмаган дистанциядан ўқ отишдан жароҳатланиш. Ўқ отиш снарядининг кийимларга, тўқималарга ва аъзоларга таъсири. Ўқ отар жароҳатининг кириш ва чиқиш тешикларини аниқлаш. Яра канали. Қўл бола ва атипик ўқ отар қуроллардан шикастланиш. Газли, пневматик ва махсус ўқ отар қуроллардан шикастланиш. Жароҳат хусусиятларига қараб қурол турини аниқлаш имкониятлари. Ўқ отар жароҳатлар суд-тиббий экспертизасининг хусусиятлари. Портлаш травмаси. Портлашнинг шикастловчи омиллари.

2-мавзу. Суд-тиббий танатология.

Ўлиш ва ўлим. Ўлимнинг суд-тиббий таснифи. Танатологиянинг реаниматология, трансплантология билан алоқаси. Терминал ҳолат. Клиник ва биологик ўлим. Ўлим юз берганлигини аниқлаш. Поствитал реакциялар. Мурданинг илк ва кеч ўзгаришлари. Ўлим муддатини аниқлаш. Мурда суд-тиббий экспертизасининг мақсади. Суд-тиббий экспертизага молик ўлим ҳолатлари. Қўшимча текширишларга объектлар олиш. Ўлимнинг узоқ, оралиқ, яқин сабаблари. Ўлим сабабларининг рақобати. Мурда суд-тиббий экспертизасини ҳужжатлаштириш. Эвтаназия. Номаълум шахслар, бўлакланган ва скелетланган мурдаларни текшириш хусусиятлари. Эксгумация қилинган мурдаларни текшириш хусусиятлари. Жароҳатларнинг ҳаётийлиги ва етказилган вақтини аниқлаш. Мурда суд-тиббий экспертизасининг паталоганатомик текширувдан фарқлари. Шахснинг суд-тиббий

идентификацияси. Янги туғилган чақалоқлар мурдасини ва ҳомилани суд-тиббий текшириш. Янги туғилганлик тушунчаси. Янги туғилганлик белгилари. Тирик туғилганликни аниқлаш. Гестацион ёшни (расолик, етуклик) аниқлаш усуллари. Ҳаётга лаёқатликни кўрсатувчи белгилар. Туғилгандан кейинги яшаш муддати, парвариш белгиларини аниқлаш. Туғруққача, туғруқ ва туғруқдан кейинги даврларда ўлим сабаблари. Ҳомила ва чақалоқлар мурдаси суд-тиббий экспертизасининг хусусиятлари. Гўдак ўлдириш.

3-мавзу. Суд-тиббий токсикология.

Заҳар, заҳарланиш тушунчалари. Заҳарланишнинг вужудга келишида аҳамиятли омиллар. Заҳарларнинг суд-тиббий таснифи. Заҳарларнинг токсикокинетикаси ва заҳарланишларда токсикодинамика. Ўювчи заҳарлар, деструктив заҳарлар, қон заҳарлари, функционал заҳарлар. Алкогол ва унинг суррогатлари билан заҳарланиш. Наркотик моддалардан заҳарланиш. ФОБ ва цианидлар билан заҳарланиш. Овқатдан заҳарланиш. Заҳарланиш ҳолатларида лаборатория текширувларининг аҳамияти.

9-семестр:

1-мавзу. Соғлиқни сақлаш соҳасидаги қонунчилик асослари.

“Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари” модули, мақсад ва вазифалари. Фуқаролар соғлиғини сақлашнинг Конституцион асослари. Фуқаролар соғлиғини сақлаш борасидаги қонунчиликнинг асосий вазифалари. Фуқаролар соғлиғини сақлашнинг асосий тамойиллари. Соғлиқни сақлаш тизимлари. Оила соғлиғини сақлаш. Бемор ҳуқуқлари. Фуқароларни тиббий муолажага маълумотга эга ҳолда розилиги масалалари. Фуқароларга кўрсатиладиган тиббий-ижтимоий ёрдам турлари. Бирламчи, шошилинч, тез, ихтисослашган тиббий ёрдам. Тиббий ходимларнинг ҳуқуқий ҳолати. Тиббий ва фармацевтика фаолияти билан шуғулланиш. Хусусий тиббий амалиёт. Тиббий экспертиза турлари. Шифокор қасамёди. Шифокор сири. Зарарни қоплаш. Соғлиқни сақлаш соҳасидаги бошқа меъёрий ҳужжатлар. Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ этиш Давлат дастури.

3-мавзу. Тиббиёт ходимларининг касб ҳуқуқбузарликлари.

Тиббиёт ходимларининг касб ҳуқуқбузарликлари тушунчаси, таснифи. Тиббиёт ходимларининг қилмиши турлари: интизомий, маъмурий, фуқаровий. Нохуш оқибатлар: врач хатоси, бахтсиз ҳодисалар, ятрогения. Тиббий ёрдам нуқсонлари. Тиббий ёрдам нуқсонлари таснифи. Нуқсонлар моҳияти ва уларнинг вужудга келиш сабаблари. Тиббий ёрдам нуқсонларининг оқибатга таъсири. Тиббиёт ходимларининг касб ҳуқуқбузарликлари ҳолатларида суд-тиббий экспертиза. Комиссион экспертиза тушунчаси. Комиссион суд-тиббий экспертизаларни ўтказиш қоидалари. Комиссион экспертизалар вазифаси.

Экспертлар комиссияси ишининг хусусиятлари. Комиссион экспертиза хулосаси. Тиббиёт ҳодимларининг жиноий жавобгарлиги. Жиноят тушунчаси. Айбнинг турлари: қасддан, эҳтиётсизлик орқасидан. Охирги зарурият. Тиббиёт ходимларининг фуқаровий-ҳуқуқий жавобгарлиги. Соғлиққа етказилган зарар. Моддий ва маънавий зарар тушунчаси, уларни қоплаш тартиби, хусусиятлари ва шартлари. «Истеъмолчи ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Қонуни. Тиббиёт ҳодимларининг маъмурий жавобгарлиги. Маъмурий ҳуқуқбузарлик: тушунча, турлари. Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақидаги ишларни кўриб чиқиш ваколатига эга бўлган идоралар. Маъмурий жазо, турлари ва уларни қўллаш тартиби.

3.2. Модулдаги амалий машғулотларнинг мавзулари, ташкил этиш бўйича умумий кўрсатма ва тавсиялар:

Модул бўйича машғулотлар 50% назарий (маъруза ва амалий машғулот) ва 50% амалий қисм (ўқув клиник амалиёт)дан иборат бўлган ҳолда ўтказилади. Амалий машғулотнинг назарий ва амалий қисми ўзаро боғлиқ ҳолда ўтказилади.

3.2.1. Амалий машғулотларнинг мавзулар рўйхати:

8-семестр:

1-мавзу. Мурдани топилган жойида кўздан кечириш.

2-мавзу. Суд-тиббий танатология. Янги туғилган чақалок (гўдак) ёки ҳомила мурдасини суд-тиббий текшириш.

3-мавзу. Механик асфиксия.

4-мавзу. Суд-тиббий токсикология.

5-мавзу. Физик омиллар таъсиридан ўлим ҳолларида мурдалар суд-тиббий экспертизаси.

6-мавзу. Механик жароҳатлар. Транспорт травмаси.

7-мавзу. Ўқ отар қуроллардан етказилган жароҳатлар.

8-мавзу. Тирик шахслар суд-тиббий экспертизаси.

9-мавзу. Жинсий ҳолат ва жинсий жиноятларда тирик шахслар суд-тиббий экспертизаси.

9-семестр:

1-мавзу. Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисидаги қонунчилик асослари.

2-мавзу. Тиббиёт ходимларининг ҳуқуқий ҳолати.

3-мавзу. Тиббий ходимларнинг қилмиши.

4-мавзу. Меҳнат қонунчилиги ва тиббий ходимлар фаолияти.

5-мавзу. Тиббий ходимларнинг маъмурий жавобгарлиги.

6-мавзу. Тиббий ёрдам кўрсатиш нуқсонлари.

3.2.2. Амалий машғулотларни ташкил этиш бўйича умумий кўрсатма ва тавсиялар:

Амалий машғулотлар мультимедиа қурилмалари билан жиҳозланган аудиторияда бир академик гуруҳга бир ўқитувчи томонидан ўтказилади.

Амалий машғулотларни ўтказишда қуйидаги дидактик тамойилларга амал қилинади:

- Амалий машғулотларнинг мақсадини аниқ белгилаб олиш;
- Ўқитувчининг инновацион педагогик фаолияти бўйича билимларни чуқурлаштириш имкониятларига талабаларда қизиқиш уйғотиш;
- Талабада натижани мустақил равишда қўлга киритиш имкониятини таъминлаш;
- Талабани назарий-методиқ жиҳатдан тайёрлаш ва ҳ.к.

3.2.3. Модулни ўқитиш давомида эгалланадиган амалий кўникмалар ва компетенциялар:

Модул давомида талабалар суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модули бўйича илк ва кечки мурда ўзгаришлари ва жароҳатларини тавсифлаш, тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш, суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш, тиббий ёрдам кўрсатишда йўл қўйилган камчиликларни таҳлил қила олиш; тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги бўйича тайинланган комиссион экспертизаларда эксперт ёки мутахассис сифатида иштирок этиш бўйича кўникмаларига эга бўлиши керак.

Модул давомида эгалланадиган амалий кўникмалар рўйҳати: Модул давомида эгалланадиган амалий кўникмалар рўйҳати:

8-семестр:

1. воқеа жойини кўздан кечириш;
2. мурдани топилган жойида кўздан кечириш;
3. ўлим юз берганлигини аниқлашнинг асосий усуллари;
4. ўлим муддатини аниқлаш;
5. мурда кийимларини кўздан кечириш ва тавсифлаш;
6. илк ва кечки мурда ўзгаришлари ва жароҳатларини тавсифлаш;
7. тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш;
8. тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;
9. суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш.

9-семестр:

1. соғлиқни сақлаш бўйича қонунчилик асослари;
2. тиббий ходимлар, беморларларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари;

3. врач фаолиятига тааллуқли бўлган фуқаролик, маъмурий ва жиноий ҳуқуқ меъёрлари;
4. тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги ҳолатларида олиб бориладиган тергов ишларининг хусусиятларини;
5. соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишни билиши;
6. тиббий ёрдам кўрсатишдаги баҳсли ҳолатларда хизмат текширувларида иштирок этиш;
7. тиббий ёрдам кўрсатишда йўл қўйилган камчиликларни таҳлил қила олиш;
8. мурда, тирик шахс экспертизаларида, шунингдек, тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги бўйича тайинланган комиссион экспертизаларда эксперт ёки мутахассис сифатида иштирок этиш;
9. тиббий фаолият билан боғлиқ бўлган қонунчилик асос лари талабларини ҳал етиш;
10. тиббий ҳужжатларни таҳлил этиш;
11. тиббий ёрдам нуқсонларини фарқлаш.

Модул давомида эгалланадиган компетенциялар (номи, коди) рўйхати:

УК1[1]. Абстракт фикр юритиш, ходисаларни таҳлил ва синтез қилиш қобилиятига эга бўлиш;

УК2. Дунёқарашни шакллантириш учун фалсафий билимларнинг асосларидан фойдаланиш қобилияти;

УК3. Ностандарт вазиятларда ҳаракат қилиш қобилияти, қабул қилинган қарорлар учун ижтимоий ва ахлоқий жавобгарликни олишга тайёрлик;

УК4. Ўз-ўзини ривожлантиришга, англашга, ўқишга, ижодий салоҳиятдан фойдаланишга тайёрлик;

УКК 1[2]. Касбий фаолиятнинг стандарт вазифаларини ахборот, библиографик манбалар, биотиббиёт терминологияси, ахборот-коммуникация технологиялари ва ахборот хавфсизлигининг асосий талабларини ҳисобга олган ҳолда ҳал қилишга тайёрлик;

УКК 2. Профессионал фаолиятдаги муаммоларни ҳал қилиш учун оғзаки ва ёзма равишда рус ва хорижий тилларда мулоқот қилишга тайёрлик;

УКК 3. Тиббий хужжатларни юритишга тайёргалик;

КК 2. Касалликни аниқлаш учун беморларнинг шикоятларини, анамнезидан олинган маълумотларни, текширув натижаларини, лаборатория, инструментал, патологик-анатомик ва бошқа тадқиқотларни йиғиш ва таҳлил қилишга тайёрлиги.

КК5. Хавф омилларини бартараф этиш ва соғлом турмуш тарзини ривожлантириш бўйича тушинтириш ишларини олиб бориш учун тайёрлиги

---

[1] УК- умумий компетенция
[2] УКК – умумий касбий компетенция
[3] КК – касбий компетенция

КК 6. Далилларга асосланган тиббиёт асосида ахборотни таҳлил қилиш ва оммавий равишда намойиш этишга тайёрлиги
КК 7. Илмий тадқиқотларда иштирок этиш қобилияти

Модул давомида ўқув клиник амалиётни ташкил этиш бўйича умумий кўрсатма ва тавсиялар:

Талабаларнинг “Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари” модули бўйича клиник амалиёти таълим жараёнининг 50%ини ташкил қилади ва амалий машғулотлар “Суд-тиббий экспертиза марказлари” бўлимларида ўтказилади.

Амалий машғулотда амалий кўникмаларга ўргатиш жараёни батафсил режалаштирилади ва бир неча босқични ўз ичига олади:

1. Биринчи босқич – машғулотнинг мақсади ва вазифаларидан келиб чиқган ҳолда ўрганилаётган амалий кўникмани ўрганиш мотивацион асоси аниқланади, унинг назарий жиҳатлари муҳокама қилинади. Амалий кўникмаларни амалга ошириш учун керакли асбоб анжомлар ишлаш механизми, ишлатиш қоидалари билан талабар таништирилади.

Биринчи босқични амалга ошириш учун кафедрада барча асбоб анжомлар мавжуд ва ишчи ҳолатда бўлиши лозим.

2. Иккинчи босқич – амалий кўникмани намойиш қилиб бериш ва кўп марта машқ қилиш. Бу босқични амалга ошириш учун амалий кўникмаларни қадамма-қадам алгоритми педагог томонидан ва видеофильмлар орқали намоиш этилади, алгоритм асосида босқичма босқич тўғри бажаришга алоҳида эътибор қаратилади. Талаба амалий кўникмани мустақил, бироқ педагог назорати остида муляжлар, тренажёрлар, фантомлар ва манекенларда, талабалар ўзаро бир-бирида кўп марта машқ қилиб ўрганадилар. Бошида барча босқичларини алоҳида, кенг умумлаштирган ҳолда тўлиқ ва тўғри бажара олгандан сўнг кўникмаларни қўллашга руҳсат берилади (имитацион тренинг).

Иккинчи босқични амалга ошириш учун кафедра томонидан ишлаб чиқилган амалий кўникмалар қадамма қадам алгоритми ва видеофильми, ўқув-услубий қўлланмаси, бажариш схемаси ёки техникаси ва ҳ.к., баҳолаш мезонлари ишлаб чиқилган бўлиши лозим. Муляжляр, тренажёрлар, фантомлар ва манекенлар, имитаторлар, асбоб анжомлар бўлиши лозим ва керакли шарт шароитлар (максимал даражада иш шароитига яқин моделлаштирилган) яратилиши лозим. Бу босқичда педагог назорат қилади ва керак бўлганда талабалар ишидаги хатоликларни бартараф этади. Бу жараёнда талаба ҳаракатлари видеотасвирга олиниб ўзига намоиш этилиши, критик муҳокама қилиниши мумкин. Талаба, унинг хатоси нимада эканлигини, ўқитувчига ва бошқа талабаларга тушунтириб беради ва сўнгра муолажани такрорлайди.

Интерфаоллик шунда намоён бўладики, бунда бошқа талабалар эксперт сифатида чиқишда ва ўқитилаётган талабанинг амалий кўникмани тўғри ўзлаштирганлигини баҳолашда иштирок этадилар. Амалий кўникма афтоматизм дарсигача етказилиши мақсадга мувофиқ.

3. Учинчи босқич - ўрганилган билим ва амалий кўникмани амалда қўллаш. Бу босқичда талаба ўзлаштирилган билим ва амалий кўникмани турли хил ҳолатларда (шу жумладан шошилинч ҳолатларда) қўллашга, олинган натижаларни таҳлил қилишга ва шу маълумотлар асосида ҳаракат тактикасини белгилашга педагог назоратида ўргатилади.

Учинчи босқични амалга ошириш учун кафедра томонидан ишлаб чиқилган ўқув, услубий қўлланмалар, фотосуратлар, вазиятли масалар ва тестлар тўплами, кейслар, суд тиббий экспертиза хулосалари, диагностика ва даволаш стандартлари, ўргатувчи экспертиза хулосалари ва далолатномалар ва х.қ. ишлатилиши лозим. Интерфаоллик шунда намоён бўладики, бунда бошқа талабалар нафақат эксперт сифатида чиқишда ва ўқитилаётган талабанинг амалий кўникмани тўғри ўзлаштирганлигини баҳолашда балки жамоада фаолият кўрсатишда иштирок этадилар.

4. Тўртинчи босқич – хулоса. Бу босқичда педагог талаба томонидан олинган билим ва эгаллаган кўникмаларини турли хил вазиятларда, фаолият жараёнида тўғри ва тўлиқ қўллай олишига ишонч ҳосил қилиши керак ва шунда амалий кўникма ўзлаштирилган деб ҳисобланади.

Тўртинчи босқични амалга ошириш учун талаба экспертиза объектлари билан мустақил ишлаши педагог томонидан назорат қилинади, тиббий ҳужжатларни, суд тиббий экспертиза хулосаларини ёзиб ҳимоя қилганда баҳоланади.

Машғулот сўнгида ўқитувчи ҳар бир талабанинг амалий кўникмани ўзлаштирганлигини тасдиқлайди. Талаба амалий кўникмани ўзлаштира олмаган вазиятларда, машғулотдан ташқари вақтда мустақил ўзлаштириш тавсия этилади ва педагогга қайта топширади. Талаба барча амалий кўникмаларни ўзлаштирган ҳолда модулни ўзлаштирган ҳисобланади.

4. Мустақил таълим ва мустақил ишлар, ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

4.1.Тавсия этилаётган мустақил ишларнинг мавзулар рўйхати:

8-семестр:

1. Ўзбекистонда суд тиббиётининг тарихи.
2. Суд-тиббий экспертиза фаолиятини белгиловчи меъёрий ҳужжатлар.
3. Мия ўлимининг диагностикаси.
4. Ўлим вақтини аниқлаш.

5. Эвтаназия турлари.
6. Мурда аъзо ва тўқималарнинг трансплантация мақсадида қўлланилиши. Реанимация ва трансплантациянинг ҳуқуқий, маънавий ва тиббий жиҳатлари.
7. Янги туғилганлик тушунчаси (акушерлик, педиатрия, суд-тиббий). Пре-, интра- ва постнатал даврларда гўдаклар ўлимининг хусусиятлари.
8. Асфиксиянинг турли вариантларида ўлимнинг вужудга келиш механизми.
9. Асфиксиянинг ҳаётлик вақтида содир бўлганлигини аниқлаш ва уларнинг морфологик белгилари.
10. Ёпиқ муҳитдаги асфиксия.
11. Позицион асфиксия
12. Чўкишда лаборатория текшируви усуллари.
13. Сувдан чиқариб олинган мурдадаги жароҳатларнинг дифференциал диагностикаси.
14. Механик омилларнинг таъсир этиш шароитлари.
15. Кесма, санчма, кесма-санчма ва чопма жароҳатларнинг морфологик хусусиятлари.
16. Жароҳатнинг ҳаётлик вақтида етказилганлигини аниқлаш.
17. Ўқ отар қуролдан жароҳатланиш механизми.
18. Тўсиқ орқали ва деформацияланган ўқлар билан жароҳатланиш хусусиятлари.
19. Позицион сиқилиш синдромининг суд-тиббий диагностикаси.
20. Фавқулодда ҳолатларда суд-тиббий экспертиза ўтказиш хусусиятлари.
21. Юқори ва паст ҳароратдан етказилган жароҳатнинг тирикликда етказилганлигини, жароҳат майдонини аниқлаш.
22. Заҳарли химикатлар тушунчаси.
23. Этил спирти ва унинг суррогатлари билан заҳарланиш.
24. Опиатлар билан заҳарланиш.
25. Наша препаратлари билан заҳарланиш.
26. Турли дори моддалари билан заҳарланиш.
27. ФОБ билан заҳарланишнинг хусусиятлари.
28. Ўлимга олиб келган заҳарланишлар характеристикаси.

9-семестр:

1. Ўз Р “Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисидаги” Қонун.
2. Соғлиқни сақлашнинг асосий принциплари.
3. Соғлом турмуш тарзини шакллантириш.
4. Соғлиқни йўқотиш ҳолатларида фуқароларнинг ижтимоий ҳимояланганлиги.
5. Соғлиқни сақлаш соҳасида қонун чиқарувчи органларнинг тасарруфи.
6. Бирламчи тиббий-санитария ёрдами ва тиббий-ижтимоий ёрдам.
7. Соғлиқни сақлашнинг давлат тизими.
8. Соғлиқни сақлашнинг хусусий тизими.
9. Фуқароларнинг соғлиқни сақлашдаги ҳуқуқлари

10. Чет эллик фуқаролар ва фуқаролиги йўқ шахсларнинг соғлиқни сақлаш ҳуқуқи.
11. Оила соғлиғини сақлаш.
12. Тиббий аралашувга розилик бериш ёки уни рад этиш.
13. Ижтимоий аҳамиятга эга ва атрофдагилар учун хавфли бўлган касалликлар билан касалланган беморларга тиббий-ижтимоий ёрдам кўрсатиш.
14. Врачлик-меҳнат экспертизаси.
15. Суд-тиббий экспертиза.
16. Хусусий тиббий амалиёт.
17. Гиппократ қасамидан Ўзбекистон Республикаси врачининг қасамёдигача.
18. Шифокор сири.
19. Тиббий ходимларнинг интизомий қилмишлари.
20. Тиббий ходимларнинг маъмурий ҳуқуқбузарликлари.
21. Тиббий ходимлар томонидан меҳнат қонунчилигининг бузилиши.
22. Жарроҳлик аралашуви ўтказилганда врачлик хатолари.
23. Қорин бўшлиғи операцияларида врачлик хатолари.
24. Акушерлик патологияларида врачлик хатолари.
25. Терапевтик амалиётда врачлик хатолари.
26. Тиббий фаолиятда бахтсиз ҳодисалар.
27. Ятрогения.
28. Умумий амалиёт шифокорининг фаолиятида мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш.
29. Тиббий ходимларнинг жиноий жавобгарлиги.
30. Эпидемияга қарши кураш қоидаларини бузиш.

4.2. Тавсия этилаётган мустақил ишларнинг шакллари:

Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модули бўйича тавсия этилаётган мустақил ишлар модул тизимида мустақил ишлар модул тизимида турли хил шаклда амалга оширилади:

- берилган мавзу бўйича ахборот (реферат) тайёрлаш;
- Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модулининг бўлимлари ёки мавзулари устида махсус ёки илмий адабиётлар (монографиялар, мақолалар) бўйича ишлаш ва маърузалар қилиш;
- илмий мақола, анжуманга маруза тезисларини тайёрлаш;
- вазиятли ва клиник муаммолларга йўналтирилган вазиятли масалалар ечиш;
- кейс (реал клиник вазиятлар ва клиник вазиятли масалалар асосида case-study) ечиш;

- график органайзерлаш ишлаб чиқиш ва тўлдириш;
- кроссвордлар тузиш ва ечиш;
- презентация ва видеороликлар тайёрлаш ҳамда мустакил иш жараёнида кенг қўллаш ва ҳ.к.

4.3. Мустақил таълим ва мустақил ишларни ташкил этиш бўйича умумий кўрсатма ва тавсиялар:

Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модули бўйича мустақил иш аудитория ва аудиториядан ташқари ўтказилади.

Талаба мустақил ишни ташкил этишда қуйидаги шакллардан фойдаланилади:

- аудитория машғулотларидан ташқари тренажёр, муляж ва симуляцион залларда/марказларда тасдиқланган амалий кўникмаларни педагог назоратида сон ва сифат жихатдан бажариш ва амалий кўникмаларни ўзлаштириш дафтарларида акс эттириш;
- марказлар базаларида аудиториядан ташқари ташкиллаштирилган навбатчиликда тасдиқланган амалий кўникмаларни навбатчи шифокор-педагог назоратида сон ва сифат жихатдан бажариш ва навбатчилик дафтарларида акс эттириш;
- аҳоли орасида санитар оқартув ишларини сухбат ва маърузаларни ўтказиш;
- айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида мустақил ўзлаштириш;
- берилган мавзу бўйича ахборот (реферат) тайерлаш;
- берилган мавзу бўйича презентация тайёрлаш;
- модулнинг бўлимлари ёки мавзулари устида махсус ёки илмий адабиётлар (монографиялар, мақолалар) бўйича ишлаш ва маърузалар қилиш;
- вазиятли ва клиник муаммоларга йўналтирилган вазиятли масалалар ечиш;
- CASE (реал клиник вазиятлар ва клиник вазиятли масалалар асосида case-study) ечиш.
- моделлар ясаш, кроссвордлар тузиш, органайзерлар тузиш ва ҳ.к.

Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модули бўйича курс иши режада кўзда тутилмаган.

Модул бўйича талабалар билимини назорат қилиш турлари ва баҳолаш мезонлари

Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модули бўйича назорат турлари ва баҳолаш мезонлари ҳақидаги маълумот модул бўйича биринчи машғулотда талабаларга эълон қилинади.

Талабаларнинг модул бўйича ўзлаштириш даражасининг Давлат таълим стандартларига мувофиқлигини таъминлаш учун қуйидаги назорат турлари ўтказилади:

- жорий назорат (ЖН);
- синов.

Модулга ажратилган 4,0 кредитни талаба ЖН давомида йиғади.

ЖОРИЙ НАЗОРАТ (ЖН)

Жорий назоратда талабанинг модул мавзулари бўйича билим, амалий кўникма ва компетенцияларни эгаллаш даражасини аниқлаш ва баҳолаб бориш кўзда тутилади. Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модули бўйича ЖН оғзаки, ўргатувчи-назорат тестлари, тарқатма материаллари билан ишлаш, вазиятли масалалар, муляж ва фантомларда ишлаш маълумотларини ўрганиш, беморлар билан ишлаш, уйга берилган вазифаларни бажариш ва шу каби бошқа шаклларда ўтказилиши мумкин.

Баҳолашда талабанинг билим даражаси, амалий машғулот материалларини ўзлаштириши, назарий материал муҳокамасида ва таълимнинг интерактив усулларида иштирокининг фаоллик даражаси, шунингдек, амалий билим ва кўникмаларни ўзлаштириш даражаси, компетенцияларни эгаллаш (яъни назарий, аналитик ва амалий ёндошувлар) ҳисобга олинади.

Ҳар бир машғулотда барча талабалар баҳоланиши шарт. Максимал балл 100, ўтиш бали 55 балл.

Жорий назоратда талабалар билими таълим моделига асосланган холда қуйидаги босқичларда амалга оширилади: назарий ва амалий қисм (50:50).

Жорий назорат учун ажратилган 4,0 кредит семестрлар бўйича қуйидагича тақсимланади:

8-семестр – 3,0 кредит

Жорий назорат – 3,0 кредит;

9-семестр – 1,0 кредит

Жорий назорат – 1,0 кредит;

Синов - 0 (ўтилиши мажбурий)

Талаба 8-семестрда белгиланган кредитларни тўплагандан кейин семестр якунида синовли вазифани топширади ва ўтиш (саралаш) балидан ўтсагина кейинги семестрга ўтади. Талаба белгиланган кредитларни тўплагандан кейин семестр якунида синовга киритилади.

Жорий назоратда саралаш (ўтиш) баллидан кам балл тўплаган ва узрли сабабларга кўра назоратларда қатнаша олмаган талабага қайта топшириш учун, навбатдаги шу назорат туригача, сўнгги жорий назорат учун синовгача бўлган муддат берилади.

Модул бўйича талаба рейтинги қуйидагича аниқланади:

Балл	ECTS баҳо	ECTS нинг таърифи		Баҳо	Таъриф и
86-100	A	"аъло" – аъло натижа, минимал ҳатоликлар билан	модул дастурининг барча бўлимлари бўйича тизимли, тўла ва чуқур билимга эга бўлиши, зарур далиллар билан асослай олиши; терминологиядан (шу жумладан, илмий, хорижий тилда ҳам) аниқ, ўз ўрнида фойдаланиши, саволларга жавобни мантиқан тўғри, стилистик саводли равишда ифодалаши; муаммоли саволларни аниқлаши, ўз қарашларини илмий-амалий тилда асослаб бера олиши; модулнинг таянч тушунчаларини билиши ва уни қисқа вақт ичида илмий ва амалий масалаларни ечишда самарали қўллай олиши; ностандарт вазиятларда муаммоларни мустақил ва ижодий ҳал қила олиш қобилиятини кўрсата олиши; амалий кўникмаларни мустақил равишда тўлиқ бажара олиши (сифати ва белгиланган сони жиҳатдан) ва компетенцияларни тўлиқ эгаллаши; амалий масалаларни қисқа, асосланган ва рационал равишда ҳал этиши; модул дастурида тавсия этилган асосий ва қўшимча адабиётларни тўлиқ ва чуқур ўзлаштириши; модул бўйича назариялар, концепциялар ва йўналишлар моҳиятини англаш, уларга танқидий баҳо бериш ва бошқа модуллар илмий ютуқларини қўллай олиши; назарий ва амалий машғулотларда бутун семестр мобайнида ижодий ва мустақил қатнашиши, гуруҳли муҳокамаларда фаол бўлиши, беморлар курациясида иштирок этиши, вазифаларни бажаришда юқори маданият даражасига эга бўлиши лозим;	5	аъло
81-85	B	"жуда яхши" – ўртадан юқори натижа, айрим ҳатоликлар билан	модул дастурининг барча бўлимлари бўйича тизимли, тўла ва чуқур билимга эга бўлиши, зарур далиллар билан асослай олиши; терминологиядан (шу жумладан, илмий, хорижий тилда ҳам) аниқ, ўз ўрнида фойдаланиши, саволларга	4	яхши

			жавобни мантиқан тўғри, стилистик саводли равишда ифодалаши; ўз фикрини исботлашда ёки бошқа назарий материални баён қилишда юзага келган ноаниқликларни мустақил бартараф эта олиши; модулнинг таянч тушунчаларини билиши, қисқа вақт ичида илмий ва касбий вазифаларни қўйиш ҳамда ҳал қилишда ундан унумли фойдаланиши; стандарт вазиятларда муаммоларни ўқув дастури доирасида мустақил ҳал қила олиши; амалий кўникмаларни мустақил равишда тўлиқ бажара олиши (сифати ва белгиланган сони жиҳатдан) ва компетенцияларни тўлиқ эгаллаши; амалий машғулотларда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни яхши билишини намойиш қилиши, ушбу билимларни янги вазиятларда тўғри (лекин доим ҳам рационал эмас) қўллай олиши, бажарилган иш натижаларини етарли даражада расмийлаштира олмаганлиги; модул дастурида тавсия қилинган асосий адабиётларни ўзлаштириши; ўрганилаётган модул бўйича назариялар, концепциялар ва йўналишлар моҳиятини англай олиши ва уларга танқидий баҳо бериши; назарий ва амалий машғулотларда бутун семестр мобайнида ижодий ва мустақил қатнашиши, гуруҳли муҳокамаларда фаол бўлиши, беморлар курациясида иштирок этиши, вазифаларни бажаришда жуда яхши маданият даражасига эга бўлиши лозим;		
71-80	C	"яхши" – ўртача натижа, сезиларли ҳатоликлар билан	модул дастурининг барча бўлимлари бўйича тизимли, тўла ва чуқур билимга эга бўлиши, зарур далиллар билан асослай олиши, аммо бир оз камчиликлар билан; терминологиядан (шу жумладан, илмий, хорижий тилда ҳам) аниқ, ўз ўрнида фойдаланиши, саволларга жавобни мантиқан тўғри, стилистик саводли равишда ифодалаши; ўз фикрини исботлашда ёки бошқа назарий материални баён қилишда юзага келган ноаниқликларни мустақил бартараф эта олиши;		

			модулнинг таянч тушунчаларини билиши, қисқа вақт ичида илмий ва касбий вазифаларни қўйиш ҳамда ҳал қилишда ундан унумли фойдаланиши; стандарт вазиятларда муаммоларни ўқув дастури доирасида мустақил ҳал қила олиши; амалий кўникмаларни мустақил равишда бажара олиши (сифати ва белгиланган сони жиҳатдан) ва компетенцияларни эгаллаши, аммо бир оз камчиликлар билан; амалий машғулотларда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни яхши билишини намойиш қилиши, ушбу билимларни янги вазиятларда тўғри (лекин доим ҳам рационал эмас) қўллай олиши, бажарилган иш натижаларини етарли даражада расмийлаштира олмаганлиги; модул дастурида тавсия қилинган асосий адабиётларни ўзлаштириши; ўрганилаётган модул бўйича назариялар, концепциялар ва йўналишлар моҳиятини англай олиши ва уларга танқидий баҳо бериши; назарий ва амалий машғулотларда бутун семестр мобайнида ижодий ва мустақил қатнашиши, гуруҳли муҳокамаларда фаол бўлиши, беморлар курациясида иштирок этиши, вазифаларни бажаришда яхши даражага эга бўлиши лозим;		
60-70	D	"қониқарли" – суст натижа, қўпол камчиликлар билан	давлат таълим стандартлари (талаблари) доирасида етарли билим ҳажмига эга бўлиши; терминологияни ишлатиши, саволларга жавобларни тўғри баён қилиши, лекин бунда айрим хатоларга йўл қўйиши; жавоб беришга ёки айрим махсус кўникмаларни намойиш қилишда қийналганда, модул бўйича асосий тушунчага эга эканлигини намойиш этиши; амалий кўникмаларни (сифати ва белгиланган сони жиҳатдан) мустақил аммо ҳатоликлар билан тўлиқ бажара олиши; компетенцияларни мустақил, аммо ҳатоликлар билан эгаллаши; модулининг умумий тушунчалари бўйича қисман билимга эга бўлиши ва	3	Қони қарли

			уни стандарт (намунавий) вазиятларни ҳал этишда қўллай олиши; педагог ходим ёрдами билан стандарт вазиятларни ҳал эта олиши; ўқилаётган модул бўйича асосий назариялар, концепциялар ва йўналишлар моҳиятини англаши, уларга баҳо бера олиши; назарий ва амалий машғулотларда педагог ходим раҳбарлигида қатнашиши, вазифаларни бажаришда етарли маданият даражасига эга бўлиши лозим;		
55-59	E	"ўрта" – минимал натижага тенг	давлат таълим стандартлари (талаблари) доирасида қониқарли билим ҳажмига эга бўлиши; терминологияни ишлатиши, саволларга жавобларни тўғри баён қилиши, лекин бунда айрим қўпол хатоларга йўл қўйиши; жавоб беришга ёки айрим махсус кўникмаларни намойиш қилишда қийналганда ва ҳатоларга йўл қўйганда, модул бўйича асосий тушунчага эга эканлигини намойиш этиши; амалий кўникмаларни (сифати ва белгиланган сони жиҳатдан) мустақил эмас ва ҳатоликлар билан тўлиқ бажара олиши; компетенцияларни мустақил эмас ва ҳатоликлар билан эгаллаши; модулининг умумий тушунчалари бўйича қисман билимга эга бўлиши ва уни стандарт (намунавий) вазиятларни ҳал этишда қўллай олиши; педагог ходим ёрдами билан стандарт вазиятларни ҳал эта олиши; ўқилаётган модул бўйича асосий назариялар, концепциялар ва йўналишлар моҳиятини англаши, уларга баҳо бера олиши; назарий ва амалий машғулотларда педагог ходим раҳбарлигида қатнашиши, вазифаларни бажаришда етарли маданият даражасига эга бўлиши лозим;		
31-54	FX	"қониқарсиз" – минимал даражадаги билимларни олиш учун қўшимча мустақил	давлат таълим стандартлари (талаблари) доирасида фақат айрим фрагментар билимларга эга бўлса; илмий терминларни ишлата олмаса ёки жавоб беришда жиддий мантиқий хатоларга йўл қўйса; назарий ва амалий машғулотларда	2	Қони қарсиз

		ўзлаштириши зарур	пассив қатнашиб, вазифалар бажариш маданиятининг паст даражасига эга бўлса; амалий кўникмаларга ва компетенцияларга эга бўлмаса, ўз хатоларини ҳатто педагог ходим тавсиялари ёрдамида ҳам тўғрилай олмаса.		
0-30	F	"мутлоқ қониқарсиз" – тўлиқ қайта ўзлаштириши лозим	давлат таълим стандартлари (талаблари) доирасида фақат айрим фрагментар билимларга эга бўлса; терминларни ишлата олмаса ёки жавоб беришда жиддий ва қўпол мантиқий хатоларга йўл қўйса ёки умуман жавоб бермаса; назарий ва амалий машғулотларда пассив қатнашиб, вазифалар бажариш маданиятининг паст даражасига эга бўлса ёки умуман бажармаса; амалий кўникмаларга ва компетенцияларга эга бўлмаса, ўз хатоларини ҳатто педагог ходим тавсиялари ёрдамида ҳам тўғрилай олмаса.		

СИНОВ

Синовда талабанинг билим, кўникма ва малакалари модулнинг умумий мазмуни доирасида бахоланади. Синов модул бўйича ўқув машғулотлари тугаганидан сўнг: ОН дан ўтганидан сўнг кафедрада ёзма, оғзаки, тест ёки ОСКЕ шаклларида ўтказилади. ЖН ва ОН га ажратилган умумий балларнинг ҳар биридан саралаш балини тўплаган, ЖНга берилган кредитларни тўплаган талабага синовда иштирок этиш хуқуқи берилади.

Таълим муассасаси ректорининг буйруғи билан ички назорат ва мониторинг бўлими раҳбарлигида тузилган комиссия иштирокида синовни ўтказиш жараёни даврий равишда ўрганиб борилади ва уни ўтказиш тартиблари бузилган ҳолларда, синов натижалари бекор қилинади ва синов қайта ўтказилади.

Модул бўйича жорий ва синовнинг ҳар бирига ажратилган баллнинг 55 фоизи саралаш бали этиб белгиланади ва бунда жорий назоратга ажратилган баллнинг 55 ва ундан юқори фоизидаги бални тўплаган талабалар ушбу модул бўйича синовга киритилади.

Талабанинг семестр давомида модул бўйича тўплаган умумий бали ҳар бир назорат туридан (ЖН, ОН, Синов) белгиланган қоидаларга мувофиқ тўплаган баллари йиғиндисига тенг.

Синов, жорий ва оралиқ баҳолашдан сўнг семестр охирида ўтказилади.

Жорий ва оралиқ назоратда саралаш баллидан кам балл тўплаган ва узрли сабабларга кўра назоратларда қатнаша олмаган талабага қайта топшириш учун, навбатдаги шу назорат туригача, сўнгги жорий назорат учун Синовгача бўлган муддат берилади.

Касаллиги сабабли дарсларга қатнашмаган ҳамда белгиланган муддатларда жорий, оралиқ ва якуний назоратни топшира олмаган талабаларга факультет декани фармойиши асосида, ўқишни бошлаганидан сўнг икки ҳафта муддатда топширишга рухсат берилади.

Семестр якунида модул бўйича жорий, оралиқ ёки якуний назорат (синов) турларини ҳар бири бўйича саралаш балидан кам балл тўплаган талаба академик қарздор ҳисобланади.

Академик қарздор талабаларга семестр тугаганидан кейин қайта ўзлаштириш учун бир ой муддат берилади. Шу муддат давомида модулни ўзлаштира олмаган талаба факультет декани тавсиясига кўра белгиланган тартибда ректорнинг буйруғи билан талабалар сафидан четлаштирилади.

Талаба назорат натижаларидан норози бўлса, модул бўйича назорат тури натижалари эълон қилинган вақтдан бошлаб бир кун мобайнида факультет деканига ариза билан мурожаат этиши мумкин. Бундай ҳолда факультет деканининг тақдимномасига кўра ректор буйруғи билан 3 (уч) аъзодан кам бўлмаган таркибда апелляция комиссияси ташкил этилади.

Апелляция комиссияси талабаларнинг аризаларини кўриб чиқиб, шу куннинг ўзида хулосасини билдиради.

Баҳолашнинг ўрнатилган талаблар асосида белгиланган муддатларда ўтказилиши ҳамда расмийлаштирилиши факультет декани, кафедра мудири, ўқув бўлими ҳамда ички назорат ва мониторинг бўлими томонидан назорат қилинади.

5. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбалари

5.1.Асосий адабиётлар

Суд тиббиёти:

1. Ғиёсов З.А.. Суд тиббиёти. Дасрлик. Тошкент. GLOBAL-BOOKS, 2018 й.
2. Искандаров А.И., Қўлдошев Д.Р. Суд тиббиёти. Дарслик. Тошкент. “MERIYUS” ХМНК. 2009 й.

Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари:

1. Рўзиев Ш.И. Тиббий фаолиятнинг ҳуқуқий асослари. Дарслик. 2019 й.
2. Ғиёсов З.А. Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари. Дарслик. -Тошкент, “Тафаккур-Бўстони”.2012 й.
3. Индиаминов С.И. Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари. Ўқув қўлланма. -

Тошкент, “Optima print”. 2014 й.
3. Искандаров А.И., Қўлдошев Д.Р., Э.С.Шамсиев. Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари. Ўқув – услубий қўлланма. -Тошкент. Тошкент педиатрия тиббиёт институти. 2005 й.

5.2.Қўшимча адабиётлар

Суд тиббиёти:

1. Попов В.Л. и др. Судебная медицина. Учебник. Санкт-Петербург “Юридический центр” 2016 г.
2. Пиголкин Ю.И. Судебная медицина. Учебник. “ГЭОТАР-Медиа”. 2016 г.
3. Индиаминов С.И. “Курс лекций по судебной медицине”, Самарканд. “Optima print” 2014 й.
4. Индиаминов С.И. “Суд тиббиёти”. Ўқув қўлланма. Самарканд. “Optima print”, 2012 й.
5. Солохин А.А. Руководство по судебной медицине. “Медицина” 2001 г.
6. Томилин В.В. Руководство по судебной медицине. “Медицина” 2001 г.

Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари:

1. Гиясов З.А., Холматов З.Б. Экспертная оценка профессиональной деятельности акушеров – гинекологов. Учебное пособие. Ташкент. ИПТД им. Гафур Гулям 2008 г.
2. Ғиёсов З.А., Бекназаров Ш.Ю., Миралиев С.К. Тиббий фаолиятнинг ҳуқуқий асослари (қўлланма). Тошкент. Миллий унверситет нашриёти. 2006 й.
3. Акопов В.И. Медицинское право в вопросах и ответах.”Издательстао ПРИОР” 2001 г.
4. Попов В.Л., Попова И.П. – Правовые основы медицинской деятельности. “ДЕАНЕ” 1999 г.
5. “«Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Қонуни (1996 йил 26 апрель).
6. Ўзбекистон Республикасининг “Фуқаролар соғлиғини сақлаш тўғрисида”ги Қонуни (1999 йил 29 август).
7. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси.
8. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси.
9. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Меъёрий ҳужжатлар.
10. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси.
11. Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси.
12. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси.

5.3.Интернет сайтлар:

1. www.ziyonet.uz
2. www.edu.uz
3. www.pedagog.uz

4. www.tma.uz
5. www.lex.uz
6. www.nurse.ru
7. www.coursera.org/
8. http://yenka.com
9. www.atutor.ca
10. www.olat.org/
11. www.dokeos.com
12. www.efrontlearning.net/
13. www.ilias.de/
14. www.dlearn.org/
15. http://lamsfoundation.org
16. www.sakaiproject.org
17. http://dc.uz/
18. www.active.uz/
19. http://vacademia.com
20. http://elearning.zn.uz/
21. https://gnomio.com
22. www.bilim.uz;

“СУД ТИББИЁТИ ВА ВРАЧ ФАОЛИЯТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ” МОДУЛИДАН СИЛЛАБУС

Модулнинг тўлиқ номи	**Суд тиббиёти ва врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари**		
Модул коди: 2.15	Кредит ҳажми: умумий – 4,0 кредит Шундан: *8-семестр – 3,0 кредит* Жорий назорат – 3,0 кредит; *9-семестр – 1,0 кредит* Жорий назорат – 1,0 кредит; Синов - 0 (ўтилиши мажбурий)	Модул ўтилиш даври: 8-9 семестр	ECTS value:
Таълим йўналиши	5510300 – Тиббий профилактика иши	4, 5- босқич бакалаврлари	
Модулнинг давомийлиги	15 кун		
Ўқув соатлари хажми:	Жами соат:	144	
	Шунингдек:		
	маъруза	10	
	амалий машғулот	44	
	Клиник ўқув амалиёти	36	
	мустақил таълим	54	
Ўқув модулининг	умумкасбий модуллар блоки		

статуси		
ОТМ номи, манзили	Тошкент тиббиёт академияси, Фаробий 2	
Кафедра номи	Суд тиббиёти ва тиббиёт ҳуқуқи кафедраси	
Мазкур курснинг ўқитувчилари ҳақида маълумот	Маърузачиларнинг Ф.И.Ш. Амалий машғулот ўтказувчиларнинг Ф.И.Ш.	E-mail: E-mail:
Машғулот вақти ва жойи		
Модулнинг мазмуни	“Суд тиббиёти” модули клиник модуллар блокига тааллуқли бўлиб, тиббиёт олий ўқув юртларининг даволаш иши, касбий таълим йўналишларида 4-курсда ўқитилади. Модул бўйича якуний назорат кафедрада ОСКИ ва оғзаки имтиҳон шаклида ташкил этилиши лозим. Мазкур модул барча тиббий-биологик ва клиник модулларга асосланган ҳолда, ўзининг ривожида ҳуқуқни муҳофаза этувчи идораларнинг фаолиятида вужудга келган тиббий-биологик масалаларни ечими учун замин бўлиб хизмат қилади. “Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари” модули инсон организмининг ҳужайралари, тўқималари, аъзолари ва системаларинниг эмбрионал ва постэмбрионал тараққиёти, микроскопик ва субмикроскопик тузилиши, уларнинг ҳаёт фаолияти қонуниятлари, модул тарихи ва ривожининг тенденцияси, истиқболи масалаларини қамрайди ҳамда бўлғуси умумий амалиёт врачларида клиник фикрлаш, касаллик ва унинг белгиларини асослаш учун замин яратиб беради.	
Пререквизитлар	Биология, анатомия, физиология, патологик анатомия, патологик физиология, фармакология модуллари назарий қисми ҳисобланади.	
Постреквизитлар	Умумкасбий модуллар блоки	
Модулнинг мақсади	талабаларга бўлажак шифокорлик фаолиятида зарур бўлган суд тиббиёти бўйича назарий билимларни ўргатиш ҳамда уларни амалиётга тадбиқ этиш кўникмаларини шакллантиришдан иборат. Мазкур мақсадга эришиш учун модул талабаларни назарий билимлар, амалий кўникмалар, ҳуқуқга оид тиббий-биологик келиб чиқишга эга ҳодиса ва жараёнларга илмий-услубий ёндашувни шакллантириш вазифаларини бажаради. Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари модулини ўқитишдан мақсад – талабаларга тиббиёт ҳуқуқи, тиббий фаолиятни белгиловчи ҳуқуқий меъёрлар бўйича назарий билимлар бериш ҳамда уларни шифокорлик фаолиятида тадбиқ этиш кўникмасини ҳосил қилишдир. Мазкур мақсадга эришиш учун модул талабаларга назарий билимларни ўргатиш, амалий кўникмаларни шакллантириш билан бир қаторда, уларда тиббий фаолиятга оид турли ҳуқуқий муносабатларнинг хусусиятларига тегишли илмий-услубий ёндашувни шакллантириш вазифасини бажаради.	
Модулнинг вазифалари	- талабаларни суд-тиббий хизматнинг процессуал ва ташкилий	

	асослари билан таништириш; - талабаларга, мурдани воқеа содир бўлган жойда кўздан кечиришда суд тиббиёти соҳасидаги мутахассиснинг фаолияти, ўлим юз берганлигини ва вақтини аниқлаш усуллари, кийимдаги ва танадаги жароҳатларни тавсифлашни кўрсатиш; - талабаларга, турли сабаблардан вафот этган шахслар мурдасини суд-тиббий текшириш усуллари ва эксперт хулосасини тузишни ўргатиш; - талабаларни, ўткир ва ўтмас жисмлар, ҳамда ўқ отар қуролдан етказилган жароҳатларни суд-тиббий текшириш усуллари билан таништириш; - талабаларни, тирик шахслар суд-тиббий экспертизаси, шунингдек тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш, кўрикдан ўтказиш далолатномасини ва эксперт хулосасини тузишнинг асосий принциплари билан таништириш; - талабаларга, далилий ашёларни йиғиш, ўраш, лабораторияларга юбориш усулларини ўргатиш; талабаларни, тиббий ҳужжатлар ва дастлабки суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш билан таништириш; - тиббиёт ходимларининг касбий ҳуқуқбузарликларидаги жавобгарлик билан таништириш. - фуқаролар соғлиғини сақлаш ҳақидаги қонунчилик асосларини ўрганиш. - тиббий фаолиятдаги турли хил ҳуқуқий муносабатларнинг хусусиятларини англаш. - тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарликларини турли хил кўринишлари (интизомий, фуқаровий, маъмурий, жиноий) билан таништириш. - тиббий ходимларнинг қилмиши ва жиноий ҳаракатлари моҳиятини фарқлашни ўргатиш.
Модул бўйича талабалар билими, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар	***8-семестр якунида:*** ***Талаба:*** - ўлимнинг юз берганлигини аниқлаш, терговчи томонидан тузиладиган далолатномада мурда ҳолатини ва ундаги кийим, мурда ўзгаришлари, жароҳатларни тавсифлаш билан ташқи кўрик маълумотларини қайд этиш, ўлим муддатини аниқлаш; - ҳодиса содир бўлган жойда биологик ашёвий далилларни топиш, йиғиш ва ўрашда терговчига ёрдам бериш; - мурдалар суд-тиббий текширувини ўтказиш ва тегишли ҳужжатларни расмийлаштириш, ўлим ҳақида врач гувоҳномасини тузиш; - тирик шахслар суд-тиббий экспертизасини ўтказиш, эксперт хулосаси ва далолатномасини тузиш, жумладан тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;

	- тўсатдан ўлим, механик жароҳатлар, заҳарланишлар ва бошқа суд-тиббий экспертиза маълумотларидан ушбу нохуш ҳолатларнинг профилактикасига қаратилган чора-тадбирлар ўтказиш; - мурда ва тирик шахслар суд-тиббий экспертизасида лаборатор текширувларга материал олиш ва ушбу текширувлар натижаларини баҳолаш; - тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарликлари ҳолатларида ўтказилган экспертиза материаллари бўйича аҳолига кўрсатилаётган тиббий ёрдам сифатини яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар ўтказиш ҳақида ***тассавурга эга бўлиши;*** - мурдани текшириш усуллари; - лаборатория текширувлари учун мурдадан материал олиш усуллари; - суд тиббий ташхис тузиш; - эксперт хулосаси тўхтамларини тузиш; - тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш; - тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш; - суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш ***билиши ва улардан фойдалана олиши;*** - - воқеа жойини кўздан кечириш; - мурдани топилган жойида кўздан кечириш; - ўлим юз берганлигини аниқлашнинг асосий усуллари; - ўлим муддатини аниқлаш; - мурда кийимларини кўздан кечириш ва тавсифлаш; - илк ва кечки мурда ўзгаришлари ва жароҳатларини тавсифлаш; - тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш; - тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш; - суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш каби ***малакаларга (шу жумладан амалий кўникмаларига) эга бўлиши керак.*** ***.Врач фаолиятининг ҳуқуқий асослари:*** ***9-семестр якунида:*** - тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарликлари ҳолатларида ўтказилган экспертиза материаллари бўйича аҳолига кўрсатилаётган тиббий ёрдам сифатини яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар ўтказишни; - тиббий фаолият билан боғлиқ бўлган қонунчилик асос лари талабларини ҳал етиш; - тиббий ҳужжатларни таҳлил этиш; - тиббий ёрдам нуқсонларини фарқлаш ***ҳақида тассавурга эга бўлиши;*** - соғлиқни сақлаш бўйича қонунчилик асослари;

	- тиббий ходимлар, беморларларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари; - врач фаолиятига тааллуқли бўлган фуқаролик, маъмурий ва жиноий ҳуқуқ меъёрлари; - тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги ҳолатларида олиб бориладиган тергов ишларининг хусусиятларини; - соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишни ***билиши ва улардан фойдалана олиши***; - тиббий ёрдам кўрсатишдаги баҳсли ҳолатларда хизмат текширувларида иштирок этиш; - - тиббий ёрдам кўрсатишда йўл қўйилган камчиликларни таҳлил қила олиш; - тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги бўйича тайинланган комиссион экспертизаларда эксперт ёки мутахассис сифатида иштирок этиш ***малакаларга (шу жумладан амалий кўникмаларига) эга бўлиши керак.***
Таълим бериш усуллари	Маъруза, амалий машғулотлар, клиник ўқув амалиёти
Таъминот	видеофильмлар, мультимедияли ва ўқитувчи компьютер дастурлардан, ўқитиш методикасидаги янги технологиялардан, мавзулар бўйича назарий билимларни сўрашдан фойдаланилади; бакалаврларнинг мустақил иши, индивидуал ва гуруҳли презентациялар, уйга берилган вазифаларни тайёрлаш, рефератлар ёзиш, тестлар, вазиятли масалалар ва бошқалар.

Ўқитиш натижалари:

Модулни якунлаганда талаба билади:

8-семестр якунида:

1. мурдани текшириш усуллари;
2. лаборатория текширувлари учун мурдадан материал олиш усуллари;
3. суд тиббий ташхис тузиш;
4. эксперт хулосаси тўхтамларини тузиш;
5. тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш;
6. тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;
7. суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш.

9-семестр якунида:

1. соғлиқни сақлаш бўйича қонунчилик асослари;
2. тиббий ходимлар, беморларларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари;
3. врач фаолиятига тааллуқли бўлган фуқаролик, маъмурий ва жиноий ҳуқуқ меъёрлари;
4. тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги ҳолатларида олиб бориладиган тергов ишларининг хусусиятларини;
5. соғлом турмуш тарзини тарғибот қилишни

Модулни якунлаганда талаба бажара олади:

8-семестр якунида:

1. воқеа жойини кўздан кечириш;
2. мурдани топилган жойида кўздан кечириш;
3. ўлим юз берганлигини аниқлашнинг асосий усуллари;
4. ўлим муддатини аниқлаш;
5. мурда кийимларини кўздан кечириш ва тавсифлаш;
6. илк ва кечки мурда ўзгаришлари ва жароҳатларини тавсифлаш;
7. тирик шахслар экспертизасини ўтказиш усуллари, хулоса ва далолатнома тузиш;
8. тан жароҳатларининг оғирлик даражасини баҳолаш;
9. суд-тергов материаллари бўйича экспертиза ўтказиш ва хулоса тузиш

9-семестр якунида:

1. тиббий ёрдам кўрсатишдаги баҳсли ҳолатларда хизмат текширувларида иштирок этиш;
2. - тиббий ёрдам кўрсатишда йўл қўйилган камчиликларни таҳлил қила олиш;
3. тиббий ходимларнинг касб ҳуқуқбузарлиги бўйича тайинланган комиссион экспертизаларда эксперт ёки мутахассис сифатида иштирок этиш.